

SIRBISTAN'DAKİ YARGI SKANDALI VE YARGI BAĞIMSIZLIĞI AÇISINDAN ÖNEMİ

Son günlerde yargı reformu söylemleri dillerden düşmüyor. Aslında süreç çok yeni sayılmaz. Yaklaşık 10 yıldır ülkemizde köklü bir yargı reformu yapılması başta Adalet Bakanlığı olmak üzere pek çok sivil toplum örgütüncü de benimsenmiş durumda.

Bu çalışmada, Türkiye gibi Avrupa Birliği aday ülkesi konumunda olup da Avrupa Birliği ölçütleri doğrultusunda yargı reformunu bizden önce tamamlayan Sırbistan Cumhuriyeti'nde son birkaç yılda yaşananlar anlatılarak, yargı reformuna farklı bir açılım kazandırılması amaçlanmaktadır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Yargıçlar ve Savcılar Birliği, YARSAV, kurulduğu andan itibaren dünya'daki çeşitli yargıç ve savcı dernekleri ve bunların üst birlikleri ile temas içinde olmuştur. Bunlardan en önemlilerinden birisi de Özgürlük ve Demokrasi İçin Avrupalı Yargıçlar ve Savcılar Birliği (MEDEL)'dir. MEDEL, 1985 yılında, Avrupa Topluluğu üyesi 6 ülkede bulunan 10 ulusal yargıç ve savcı derneğinin, Avrupa Parlamentosunun desteği ile bir üst örgütlenmesi olarak kurulmuştur. 2008 yılı itibarıyla MEDEL'in, Avrupa Birliği üyesi veya aday 11 devlette bulunan 15 ulusal yargıç ve savcı derneklerinden yaklaşık 15.000 yargıç veya savcı üyesi bulunmaktadır. MEDEL yönetim kurulu 3 aylık periyotlarla çeşitli ülkelerde toplantılar yaparak faaliyetlerini devam ettirmektedir.

MEDEL yönetim kurulunun 21.06.2008 tarihinde Romanya/Bükreş'de gerçekleştirilen toplantısına YARSAV adına gözlemci sıfatı ile katılmışım. Toplantıda, sadece üye ülkelerin değil dünyanın bütün ülkelerindeki yargı sorunları incelenerek çözümler aranıyordu. O tarihte en sıcak gelişme İtalya'daydı. İtalya'da İtalyan başbakanı ve bazı kişiler hakkındaki yolsuzluk iddialarının bir soruşturma kapsamında yargının önüne gelmesi sebebiyle İtalyan Parlamentosu bu durumu ortadan kaldırmak amacıyla bir yasa taslağı hazırlamıştı. Söz konusu yasa taslağı İtalyan Parlamentosunca kabul edildiğinde başta İtalyan başbakanı olmak üzere İtalyan Cumhurbaşkanı, 2 milletvekili, anayasa mahkemesi başkanı hakkındaki soruşturma ve kovuşturmalar askıya alınacaktı. MEDEL anılan yasa taslağını sert bir şekilde kınayan bir basın açıklaması hazırladı. Bu basın açıklamasından Avrupa Birliği organları ile İtalyan Parlamentosu ve medya haberdar edildi. Sonuçta yasa tasarısı İtalyan parlamentosundan geri çekildi.

Aynı toplantıda Sırbistan'daki yargısal sorunlar ele alındı. MEDEL yönetim kurulu toplantısında Sırbistan Yargıçlar Birliği Başkanı Bayan Dragana Boljevic, Sırbistan parlamentosunda yargıç ve savcılarının yeniden seçilmesi (atanması) ile ilgili bir yasa tasarısının bulunduğu bahsetti. Anılan tasarıya göre ülkede o sırada görevde bulunan tüm yargıç ve savcılar yeniden görev yapabilmek amacıyla Sırbistan Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu olarak tanımlayabileceğimiz Sırbistan Yargı Konseyi'ne başvuracaklardı. Sırbistan Yargı Konseyi ise başvuran yargıç ve savcılarını liyakat esasları çerçevesinde değerlendirerek yeniden atayacaktı.

Temel sorun şuydu: Ülkede 40 yıldır görev yapan bir yargıç veya savcının liyakati nasıl değerlendirilecekti? Veya buna ne gerek vardı? Boşuna bürokratik işlemler yapıldığını düşündü bana aslında. Ancak Toplantının ardından Sırbistan Yargıçlar Birliği Başkanı Bayan Dragana Boljevic ile ikili görüşmemizden kendisinin bu konuda çok endişeli olduğunu anladım. Ona göre bu yolla ülkedeki siyasi iktidarın hoşuna gitmeyen yargıç ve savcılarının ve Sırbistan Yargıçlar Birliği'nin tasfiyesi amaçlanmaktaydı. Ben bunları öğrendikten sonra bile siyasi iktidarın böyle bir teşebbüste bulunabileceğine ihtimal vermedim.

Ancak gelin benim Haziran 2008'de Sırbistan hakkında öğrendiklerimden bu güne kadar yaşananları hep birlikte görelim.

Fakat bu işi yapmadan önce kısaca Sırbistan yargı reformu hakkında bilgi vermeliyim. Çünkü ancak bu durumda Sırbistan'daki yargıç ve savcılarının başına gelenler anlaşılabilir diye düşünüyorum.

Sırbistan Cumhuriyeti'nde 8 Kasım 2006 tarihinde Avrupa Birliği'ne uyumlaştırma çalışmaları kapsamında yeni bir Anayasa hazırlanarak kabul edilmiş, bu anayasanın bir bölümünde de yargı reformu olarak gerçekleştirilmiştir. Yeni Sırbistan Anayasasınının 153. maddesine göre, ülkede bir (Bizdeki Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna karşılık gelen) Yüksek Yargı Konseyi oluşturulmuştur. Sırbistan Yüksek Yargı Konseyi 11 üyeden oluşmaktadır. Bunlardan üçü Yargıtay Başkanı, Adalet Bakanı ve Parlamentodan seçilen bir parlamento üyesidir. Kalan 8 üyenin 6'si yine parlamento tarafından seçilen 6 yargıçtan oluşur. En son 2 üye ise yine parlamento tarafından seçilen bir akademisyen ve bir avukat olarak belirlenmiştir. Böylece Sırbistan'da, yargıç ve savcılarının tüm özlük işleri, atamaları ve her türlü işlemlerini gerçekleştiren Yüksek Yargı Konseyi'nin üyelerinin parlamento tarafından seçilen üyelerden oluşmasıyla, yargı alanında demokratik meşruiyet sağlanmış, tam demokratik bir yargı gücü oluşturulmuştu.

Bu kısa bilgidен sonra Sırbistan'daki gelişmeleri hep birlikte izleyelim.

Gerçekten de Sırbistan Yargıçlar Birliği Başkanı Bayan Dragana Boljevic'in bana Bükreş'de anlattığı gibi, Sırbistan parlamentosunda 22 Aralık 2008 tarihinde kabul edilen bir yasa ile o sırada Sırbistan'da görev yapmakta olan tüm yargıçların ve savcılarının (o sırada Sırbistan'da 2413 yargıç ve 1000 kadar savcı görev yapmaktaydı) Sırbistan Yargı Konseyi tarafından yeniden zorunlu bir seçime (atanmaya) tabi tutulacağını kabul edildi. Bu yasaya göre yeniden seçilmek ve görev yapmak isteyen yargıçlar ve savcılar Haziran 2009 tarihine kadar Yüksek Yargı Konseyi'ne başvuracaklar, bu tarihe kadar başvurmayanların görevi 31 Aralık 2009 tarihinde kendiliğinden sona erecekti.

Ancak daha Sırbistan Yargı Konseyi'nin 11 üyesinden bir yargıç, avukat ve akademisyen üye henüz seçilmemişken (son yargıç üye Temmuz 2009'da avukatların temsilcisi ise Ekim 2009'da seçilmiştir) yani başka bir anlatımla Yüksek Yargı Konseyi henüz anayasal anlamda tam olarak oluşmamışken, Haziran 2009'da Yüksek Yargı Konseyi ayrıca ülkedeki yargıç sayısının azaltılmasına dair ilginç bir karar daha aldı. Bu karara göre Sırbistan'daki yargıç sayısı %25 azaltılacaktı. Bu Sırbistan'daki yargıç sayısının 2413'den 1838'e savcı sayısı da 1000'den 750'ye ineceği anlamına geliyordu.

Fakat bu sırada ülkedeki yargıç ve savcı ihtiyacı ise bu kararı anlaşılabilir kılıyordu. Değil yargıç veya savcı sayısının azaltılması aksine hızla yeni yargıç ve savcılara ihtiyaç vardı. İstatistiklere göre 2002–2008 yılları arasında ülkedeki dava sayısı yaklaşık olarak %54 artmıştı. Buna rağmen Yüksek Yargı Konseyinin yargıç ve savcı sayısını azaltması anlaşılabilir bir şeydi. Nitekim bu sebeple bu tarihte Sırbistan Yargıçlar Birliği tarafından Sırbistan Yüksek Yargı Konseyine başvurularak bu kararın gerekçesinin kamuoyuna açıklanması istenmiş ancak Yüksek Yargı Konseyi bu konuda hiçbir cevap vermemişti.

5 Haziran 2009'da Yüksek Yargı Konseyi bu kez kendisinin kurul olarak çalışma koşullarını belirleyen ilginç bir yönetmelik kabul etti. Bu yönetmeliğe göre Yüksek Yargı Konseyi tamamen gizli gündemle çalışacak, Konseye gelen her türlü bilgi ve belgeler gizli kalacak ne konsey başkanı ne de üyeleri tarafından hiçbir bilgi veya belge açıklanmayacaktı.

30 Haziran 2009 tarihinde ise Yüksek Yargı Konseyi, yeniden yapılacak yargıç-savcı seçimlerinde gözetilecek ölçü ve standartları belirleyerek kabul etti. Buna göre yapılacak seçimlerde (atamalarda) asıl göz önünde tutulacak ölçü ve standartlar yargıç ve savcının alanındaki uzmanlığı, kapasitesi ve dürüstlüğü olacaktır.

Yüksek Yargı Konseyi tarafından Temmuz 2009'da seçim sürecinin başladığı ilan edildi. Eylül 2009 tarihine kadar Sırbistan'daki tüm yargıç ve savcı yeniden seçilmek (atanmak) için başvurdu. Yüksek Yargı Konseyi yapılan seçim sonuçlarını ise 17 Aralık 2009 tarihinde ilan etti.

17 Aralık 2009 tarihinde ilan edilen seçim sonuçlarına göre o sırada görev yapmakta olan Sırp yargıçların 1/3'ü oranındaki 730 yargıç ile 100 savcı veya savcı yardımcısı görevlerinden alınmış ve aynı anda başka bir kararla 876 yargıç ve 88 savcı yardımcısının üç yıllık deneme süreli ilk atamaları yapılmıştı. Ancak bu şekilde mesleğe alınan savcılarının çoğu, belirli bir hukuk formasyonu olmayan devlet memurlarıydı. Yüksek Yargı Konseyi aldığı bu kararları 1 Ocak 2010'da uygulamaya sokmuştur.

Böylece Sırbistan'da görevinin başında olan 730 yargıç ve 100 kadar savcı mesleklerinden tam anlamıyla atılmış oldu. Bu atamalardan sonra Yüksek Yargı Konseyi Başkanı Bayan Nata Mesaroviç medya önüne çıkarak bu atamaların 30 Haziran 2009 tarihinde kabul edilen ölçü ve standartlar çerçevesinde tamamlandığını savundu. Adalet Bakanı'da yine medya önünde bu atamalarda yargıçlar ve savcılar hakkındaki İçişleri Bakanlığı raporları ile ülkedeki istihbarat servisinin raporlarının kullanıldığını söyledi. Bu ise yargı bağımsızlığı, yargıç teminatları açısından tan bir skandaldı.

Ancak bugüne kadar 730 yargıç ve 100 savcıdan hiçbirisine neden dürüst olmadığı, kapasitesinin veya uzmanlığının bulunmadığı ile ilgili bir açıklama yapılmadı. Yapılan seçimlerle (atamalarla) ilgili halen bir gerekçe gösterilmiş değildir. Ayrıca Yüksek Yargı Konseyi kendisine bu konuda başvurarak yeniden seçilememesi sebebiyle gerekçesini isteyip yargı yoluna başvuracağını söyleyen hiçbir yargıç veya savcının talebini de kabul etmedi.

Diğer taraftan Avrupa Birliği açısından yaşanan bu olaylara baktığımızda, Sırbistan ile ilgili Avrupa Birliği 2009 tarihli ilerleme raporunda 22 Aralık 2008 tarihinde kabul edilen yargıç ve savcılarının yeniden seçilmesi ile ilgili yasanın yargıya çok büyük oranda müdahale olduğunu belirtilmiştir. Ayrıca Sırbistan hakkındaki Avrupa Birliği'nin 2008 ve 2009 tarihli

ilerleme raporlarında Sırbistan Yüksek Yargı Konseyi'nin oluşumu, yargının yeterince katılımının sağlanmaması ve siyasi etkilere açık olması sebebiyle eleştirmiştir.

Aynı şekilde Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu, Sırbistan'daki yargıçların yeniden seçimi ile ilgili izlenen prosedürün, yargı bağımsızlığına, yargının etkin çalışmasına ve politik etkilerden uzak kalmasına yönelik ciddi endişeler yarattığını vurgulamıştır. Yine Venedik Komisyonu, Sırbistan'daki yargının içinde bulunduğu durumun, bu konuda kendisinin kabul ettiği 405/2006, 464/2007, 528/2009 tarihli kararların ihlali anlamına geldiğini belirtmiştir.

Ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Kurulu nezdinde çalışan bağımsız yargıç ve avukatlar raportörü Leandro Despuy, Sırbistan hakkında hazırladığı 19 Mayıs 2009 tarihli raporunda Sırbistan'daki yargı bağımsızlığı, hukuk devleti ilkesi ve yargıçların statüsünün iki önemli noktada endişe verdiğini belirtmektedir. Bunlardan birisi Sırbistan Yüksek Yargı Konseyinin oluşumunun siyasi etkiye açık olması, diğeri ise Sırbistan Yüksek Yargı Konseyinin çalışma koşullarını belirleyen yönetmeliğin şeffaflık ilkesinden uzak olmasıdır.

Aslında tüm bu yargı skandalı başta anayasanın değiştirildiği tarihte Sırbistan'daki Yüksek Yargı Konseyinin oluşumuna dayanmaktaydı. Parlamento tarafından, parlamentodaki o sırada iktidarda bulunan milletvekili oylarıyla seçilen Yüksek Yargı Konseyi üyelerinin siyasi etkiden uzak kalabileceklerini söylemek kelimenin tam anlamıyla abesle iştigaldi.

Peki, hangi yargıçlar ve savcılar görevlerinden atılmıştı? Aslında görevden atılan yargıç ve savcı görünümüne bakmak bile bize bu konuda yeterli fikri verebilir.

Öncelikle Sırbistan Yargıçlar Birliği'nin yönetim kurulu üyelerinin 1/3'ü ve dernek başkanı Bayan Dragana Boljevic görevinden atılmıştır. Sırbistan Yargıçlar Birliği, 1996 yılında, yerel seçimlerin denetiminden sorumlu bazı yargıçlara hükümet tarafından uygulanan keyfi davranışlara karşı kurulmuştu. O dönemde derneğin kuruluşuna ilişkin tescil işlemleri hükümet tarafından yapılmamış ve dernek yönetim organlarını oluşturan üyelerden 30 kadarı da görevden alınmıştı.

Yine Sırbistan'da siyasilerle ilgili hassas davalara bakan birçok yargıç görevlerinden atılmıştı. Örneğin, eski Sırp liderleri hakkında yürütülen davalarda görev almış tüm yargıçlar görevden atıldı. Diğer taraftan M. Mladic'in suç ortakları ilişkin davalar, M.Djindjic 'in (eski başbakan) cinayetine ilişkin dava, milliyetçi çevrelere bağlı futbol holiganlarıyla ilgili davalar, M. Draskovic'in cinayet teşebbüsüne ilişkin davalar ve Sırp istihbarat servisinin eski başkanı hakkındaki davaları yürüten yargıçlar görevlerinden atıldı. Bu örnekler çoğaltılabilir.

Konuya hukuksal çerçevede baktığımızda, bu yönden de Yüksek Yargı Konseyinin kararlarının hukuka aykırı olduğu görülmekteydi.

Öncelikle, yargıçların yenilenmesi veya görevden alınması prosedürü dürüstlük, formasyon ve liyakat kriterlerine dayanması gerekirken, baştan savma bir şekilde yürütülmüştü. Görüşmeler gizli yapılmış, ilgili hiçbir yargıç dinlenmemiş, alınan kararlar da gerekçelendirilmemişti. Kararlar o denli baştan savmaydı ki, 17 Aralık 2009'da açıklanan yeni atanan yargıç listesinde, ekim ayında vefat etmiş olan bir yargıcın da ismi bulunmaktaydı.

Bu kararları savunmak amacıyla, Adalet Bakanı Sayın Malovic elinde yargıç ve savcılar hakkında polis ve istihbarat raporları bulunduğunu televizyonda ifade etmiştir. Kendisine soru yöneltilen bir Yüksek Yargı Konseyi temsilcisi de; bazı durumlarda bilgilerin Savcılık hiyerarşisinden istendiğini ve başvuru Savcılığın da şüphe edilmeyecek nitelikteki istihbari kaynaklara başvurmuş olduğunu söylemiştir. En başta bu savunmalar bile Sırbistan'da yargı bağımsızlığının, yargıç teminatlarının ne hale getirildiğini göstermek açısından önemlidir.

Ayrıca, görevden atılmaları üzerine, Sırp yargıçların başvurduğu Avrupa Yargıçları Danışma Konseyi, görevden alınmanın ancak Avrupa Sözleşmesinde öngörülen güvenceler çerçevesinde uygulanabileceğini belirtmiştir.

Sırbistan Yargıçlar Birliği 26 Aralık 2009 tarihinde konuyla ilgili bir basın açıklaması yapmıştır. Söz konusu basın açıklamasında, Sırbistan Yüksek Yargı Konseyi'nin anayasaya aykırı olarak oluştuğu, şeffaf olmayan bir yönetmelik hazırlayarak genel olarak hukuk devleti ilkesini aykırı olarak çalışıp kararlar verdiği, gizlilik içinde gerçekleşen çalışmaların siyasi etki ile alındığı yönünde kamuoyunda kuşklar uyandırdığı vurgulanmıştır. Birlik ayrıca, kararlar alınırken hiçbir yargıcın dinlenmediğini, alınan kararlar hakkında açıklanan listeler dışında kalan yargıçların neden seçilemediği hakkında kesin, inandırıcı, somut gerekçelerin neler olduğunun açıklanmadığını ve bu kararlara karşı yargıçlar tarafından yasal başvuru olanağının da gösterilmediğini belirtmiştir. Yine Sırbistan Yargıçlar Birliği anılan basın açıklamasında Sırbistan Cumhurbaşkanı'ndan yargıçların yeniden seçilmesinde siyasi etki bulunmadığı yönünde basın açıklaması yapmasını istemiştir. Devamla, Yüksek Yargı Konseyinden ise aldığı kararlara ilgili her bir yargıç ve savcı için gerekçe göstermesini ve yargı yolunu açıklamasını talep etmekte ve neden yargıç sayısının %25 oranda azaltılmasına karar verildiğinin gerekçesinin gösterilmesi istenmektedir. Sırbistan Yargıçlar Birliği, bu hususlar yerine getirilmedikçe, yeniden seçilemeyen yargıç ve savcılarını kendi üyesi olarak kabul edeceğini, bu hususlarda onlara her türlü yasal desteği sağlayacağını ve bu konuyu uluslararası tüm platformlarda gündemde tutacağını ifade etmiştir.

Bugün itibariyle ise Sırbistan'da yaşanan hukuk skandalı güncelliğini korumaktadır. Başta MEDEL olmak üzere tüm Avrupalı yargıçlar ve bu arada YARSAV konuya duyarlılıklarını bildirmiş ve devam eden hukuksal süreci izlemektedir.

Burada kısaca Avrupa Birliği adayı ve onun ölçütleri çerçevesinde yargı reformu yapan bir ülkenin yaşadıklarını ve halen yaşamakta oldukları süreçler anlatılmıştır. Ancak başta Sırbistan Yargıçlar Birliği Başkanı ile tanıdığım veya tanımadığım yüzlerce yargıcın -sadece yürütme organına boyun eğmeden hukukun üstünlüğüne ve ağır şartlar altında vicdani yargılamalarını gerçekleştirmeleri sebebiyle- mesleklerinden onursuz ve hiçbir hukuka uymayacak yöntemlerle atılarak ekmeklerinden olmalarından duyduğum üzüntümü de sizlerle paylaşmak isterim.

Ancak bilinmelidir ki, bugün Bolivya ve Venezuela'dan başlayarak tüm Güney Amerika, Fas'dan başlayarak Mısır'a kadar Afrika, İran'dan Japonya'ya kadar bütün Asya ile başta İtalya, İspanya ve Fransa olmak üzere bütün Avrupa'da yaşanan benzer örnekler

yargıya siyasal yönetimler tarafından müdahale edildiğinde, o ülkede adalet ülküsünün ne denli incitildiğini gösteren örneklerle doludur.

Ben Bir yargı çalışanı olarak, bütün meslektaşlarımı, yakın gelecekte yapılması kuvvetle muhtemel yargı reformunun gerçekleştirilmesi sırasında, özellikle hakkımızda her türlü tasarrufu gerçekleştirecek Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun yapısının tamamen ve her türlü siyasi etkiden uzak olarak gerçekleştirilmesi konusunda duyarlı olmaya davet ediyorum.

Dr. Mehmet Ruřen GÜLTEKİN

YARSAV Yönetim Kurulu yesi